

Bribery & Cutting Lines:
Using Protectzia To Get In and Get Ahead

Rabbi Efrem Goldberg
rabbiefremgoldberg.org

Why Paying Bribes to Get Your Child Into College Is a Crime?

The New York Times

By Peter J. Henning

March 14, 2019

All parents want their children to get into the best possible college. But paying bribes to have them admitted to elite schools as athletes, or having someone provide the answers for their standardized tests, clearly crosses the boundary into unacceptable conduct.

On Tuesday, [federal prosecutors in Boston charged](#) 33 parents and 13 coaches with engaging in a long-running scheme to get children into colleges by gaming the admissions process. Among those caught up in the case are the actresses Lori Loughlin and Felicity Huffman; William E. McGlashan Jr., a partner at the private equity firm TPG; Gordon Caplan, the co-chairman of the law firm Willkie Farr & Gallagher; and Doug Hodge, the retired chief executive of Pimco.

But how is paying bribes or submitting falsified test scores to get a child into a private college like Georgetown or the University of Southern California a federal crime?

Mail and wire fraud statutes identify a scheme to defraud as including the “right of honest services.” That turns the dishonesty of getting your child admitted to their college of choice into a crime that is punishable by up to 20 years in prison.

The honest-services law had been a means to police corporate or official dishonesty without requiring proof of a benefit to the defendant. But in 2010, the Supreme Court, in the appeal of former Enron chief executive Jeffrey Skilling, limited honest-services fraud to cases involving bribes and kickbacks.

Now if a university coach or employee takes payment in exchange for improperly admitting a student who is not otherwise qualified, it can be a federal crime because it violates the honest services owed to the school. For the parents charged in the case, paying the bribe means that they are just as guilty for acting as an accomplice in the fraudulent scheme.

How do people go off the rails so easily by engaging in clearly dishonest conduct? The criminal complaint is replete with exchanges that show the parents had little regard for the possible criminality of what they were doing.

Mr. Caplan was quoted as telling a cooperating witness in the case: “I’m not worried about the moral issue here. I’m worried about the— if she’s caught doing that, you know, she’s finished.”

Another parent charged in the case, Jane Buckingham, is quoted as telling a confidential informant: “I know this is craziness; I know it is. And then I need you to get him into U.S.C., and then I need you to cure cancer and [make peace] in the Middle East.” Ms. Buckingham paid \$50,000 to have someone else take the ACT exam for her son, according to the complaint.

Mr. Caplan, a lawyer, especially should have recognized that the conduct had crossed the line into criminality. But for Mr. Caplan, Ms. Buckingham and the other parents, getting their child into the best school seemed to override any concerns about ethics. So why would otherwise law-abiding individuals flout the law?

The answer may lie in the fact that most white-collar crimes do not have an obvious victim. As a result, individuals can convince themselves that they have not really done anything wrong.

Gaming the system to get your child into a top-tier college is much the same. There is no easily identifiable victim, and applicants denied admission may well chalk up their rejection to the luck of the draw or the unknown factors that lead one college to turn away a prospective student and another to accept that person.

Of course, the action of the parents charged did cause actual harm, even if the victim is unaware of it. University admissions are largely a zero-sum game, so taking one slot means a worthy student was sent away. Not knowing who that person is does not lessen the harm.

Wealth can buy a lot of access. Paying bribes to sneak your child into a favored college, though, might result in short prison terms for some of the parents.

Turns Out There's a Proper Way to Buy Your Kid a College Slot

The New York Times

Federal prosecutors presented themselves as champions of meritocracy on Tuesday as they announced the indictments of 33 affluent parents who they say sought to buy spots for their children at selective institutions, and of college employees accused of helping them.

"There can be no separate college admissions system for the wealthy," said Andrew Lelling, the United States attorney for the District of Massachusetts. He described the parents charged in the case as samples from "a catalog of wealth and privilege," and he added, "For every student admitted through fraud, an honest, genuinely talented student was rejected."

If the allegations are true, people should be held to account. But this case is not a defense of meritocracy in college admissions. What the government actually is defending is private property — the right of the colleges to make their own decisions about admissions, and collect the payments.

Indeed, Mr. Lelling himself made clear at a news conference on Tuesday that the government is well aware wealthy people regularly donate money to colleges to secure the matriculation of their children — and the government is not attacking the conduct of that business as usual.

"We're not talking about donating a building so that a school is more likely to take your son or daughter," he said at the news conference. "We're talking about deception and fraud."

The key distinction here is not just the amount of money, but the recipient. A donation is made to a college, while a bribe is paid to an employee who, in effect, is stealing an admissions slot, hawking it and pocketing the proceeds. (To comply with tax laws, donors also cannot engage in an explicit quid pro quo with a college. The well-rehearsed pas de deux of donations and admissions must be made to appear as a voluntary exchange of gifts, not a binding deal.)

The allegations underscore the urgency many American parents feel about securing a place for their progeny at a selective college. In an era when most Americans are struggling to succeed economically, many of those who have prospered are terrified that their children will not get every opportunity to replicate that success.

According to the indictment, the organizers of the scheme pitched parents on the idea that everyone else was cheating, too. "The playing field is not fair," one told Gordon Caplan, co-chairman of the global law firm Willkie Farr & Gallagher, in a conversation recorded by the government. Parents were encouraged to take their children to therapists who would certify that they had learning disabilities, so they would have extra time to take the tests, often with a proctor paid to manipulate the results.

This is infuriating for parents and students who chose to play by the rules in seeking college admission — or had no choice but to do so. But no one should be under the illusion those rules are strictly meritocratic.

Editors' Picks

'He Nodded, Apparently Took the Sign Literally and Rushed Up the Steps'

Merit is not easily defined. American colleges have long valued athletic ability, a quality rarely considered in college admissions elsewhere in the developed world. Schools similarly may value artistic talent, or other forms of merit not closely correlated with grades or standardized tests. And colleges have a legitimate interest in emphasizing various forms of diversity.

But it seems safe to stipulate that being born to wealthy parents is not by itself meritorious.

Wealthy families often spend heavily to groom their children as candidates for admissions to selective colleges. Private school tuition, tutoring and test preparation classes, campus visits and coaches who help to write personal essays are all advantages largely unavailable to less affluent students, irrespective of innate talent. Paying for tutoring is different from paying someone to take a test for you — but students without money don't have either option.

Indeed, the very nature of the crimes alleged by the government illustrates the ways in which college admissions are not based only on academic merit. For example, John Vandemoer, the coach of the sailing team at Stanford University, is charged with certifying a landlubber as a sailing team recruit in exchange for a payment to the sailing team of \$110,000. The important point here is that Stanford reserves some slots in each class for people who are good at sailing.

Even when considering comparable applicants, colleges favor the wealthy. The widespread practice of preferentially admitting the children of alumni is a fund-raising technique.

And for the truly wealthy, there is always the option of making a significant donation.

Whether students are admitted because their parents paid for a boathouse, or because their parents bribed the sailing coach, it is still the case that merit alone is not deciding the issue.

Rabbi offered cash to steer students to Israeli yeshiva.

By MICHELE CHABIN

November 16, 2010, 12:00 am

Jerusalem — Sometime in the past few weeks Rabbi Eli Mandel, vice-principal of Jewish studies at the Tanenbaum Community Hebrew Academy of Toronto, received an offer he felt compelled to refuse: “\$1,000 cash” for every TanenbaumCHAT student he directed to a certain Israeli gap-year yeshiva.

“I recognize that recruitment for Israeli yeshivot is a cutthroat business, but I was (perhaps naively) shocked at a recent proposal made to me by a somewhat prestigious yeshiva to remain nameless,” Mandel wrote in a much-discussed posting on Lookjed, a respected user-list for Jewish educators.

In the seven years he has provided guidance to students considering a gap year in Israel, “this is the first time I have been approached in this way,” Mandel said.

Rabbi Mandel, who declined to elaborate when contacted by The Jewish Week, would say only that he was hoping that his post and the ensuing conversation would “bring this to light and discourage such practice.”

Respondents to the posting and those interviewed for this article uniformly expressed dismay at the notion that a gap-year yeshiva would try to bribe day school recruiters to attract students. The issue is particularly sensitive because Modern Orthodox day schools, and the Jewish community at large, routinely encourage students to spend their post-high school year in Israel.

Enrollment in non-haredi Israeli yeshivas and seminaries has risen from nearly 2,400 students for the 2006-2007 school year to an estimated 3,200 in 2010-2011, according to MASA Israel, a program that encourages Israel study. Where a student ultimately decides to learn often depends on a day school counselor’s recommendations.

“Aside from the obvious negation of Torah principles, this calls into question what recruitment is all about,” said Rabbi Binny Freedman, rosh yeshiva of Orayta, a Jerusalem yeshiva, said in the online discussion. He is also the director of Isralight, which offers spiritual retreats and Jewish learning sessions. “If the goal is to ensure that every student finds the place best suited for him or her, then this is obviously a step in the wrong direction, to put it mildly.”

Educators are attributing this behavior — something, they say, they have never personally encountered — to the fierce competition between Israeli yeshivas and seminaries for overseas students. Those institutions rely largely on student tuition and stipends from the government, MASA and the quasi-governmental Jewish Agency to keep their doors open.

Like the proverbial elephant in the room, this cut-throat competition is out in plain sight but rarely discussed, the educators acknowledged.

Aside from last week’s Lookjed discussion, just about the only material on the subject appears on the website of Atid (www.atid.org), an organization that promotes leadership in Jewish education.

The unsigned article notes that schools “are under enormous pressure to make their customers/students happy quickly.” If the current students aren’t satisfied by early November, when yeshivas begin recruiting next year’s crop of students, they will tell their friends to choose another school, the writer says.

Bribery & Cutting Lines: Using Protectzia To Get In and Get Ahead

“No recruiter wants to sit down at an Israel night and hear the following: ‘Well, I was considering your yeshiva, but I just heard from my friend who said it is too hard for him and he’s not enjoying himself.’”

The article throws a harsh light on recruitment campaigns, stating that yeshivas and seminaries “waste hundreds of thousands of dollars” on recruiters’ “hotel rooms, bad coffee and international flights.”

At least in some schools, the author writes, the competition for students “comes with infighting, bickering and lashon hora (bad-mouthing).”

The author goes on to assess the educational cost of this competition. To woo students, it says, some schools water down their content — a process he calls “edutainment” — which amounts to less time in intensive study, more frontal teaching, “and teachers who have to worry deeply about how much the students like them.”

These schools, the author claims, feel compelled to retain charismatic teachers over more knowledgeable ones, and teach more sources in translation “or in easy to digest sound bites” so that students avoid the frustration of studying difficult sources in depth.

While some yeshivas offer excellent, rigorous programs, others “will present themselves as more serious than they really are,” the writer says.

Rabbi Jeffrey Saks, director of ATID, told The Jewish Week he was “very disturbed but not shocked” by Rabbi Mandel’s Lookjed posting. He said that the past few years “have been a period of growth” for Israeli yeshiva programs that cater to overseas students, but that the economic turndown worries administrators who have to pay overhead and teachers’ salaries regardless of enrollment.

“It’s crazy. The administrators start pounding the pavement right after Sukkot. There’s a lot at stake,” Saks said.

Rabbi Mark Lehrman, director of Yeshiva University in Israel, said he has never heard of a recruiter offering a financial incentive to a day school administrator.

“It saddens me because it’s showing that at the end of the day, business is intruding on Torah learning,” he said. “We’d like to think the Israeli experience is a l’shma experience – for the love of Torah — but economic concerns are an ever-present reality.”

Separately, in a pair of Lookjed postings, Rabbi Todd Berman, associate director of Yeshivat Eretz HaTzvi in Jerusalem, also recounted what he considers a case of questionable integrity.

“Two students from another yeshiva appeared unannounced in our beit midrash. One of the students explained that they were happy at their yeshiva and had no interest whatsoever in coming to Eretz HaTvi.”

When Rabbi Berman asked why the students had come, “they explained that they needed to come to Eretz HaTzvi for recruitment purposes, and had been sent by one of the recruiters of their yeshiva.”

The rabbi acknowledged that “no yeshiva’s recruitment practices are free of guilt,” and called on his fellow educators to adopt a set of recruiting guidelines.

Rabbi Berman called on all yeshivas and seminaries, in conjunction with Yeshiva University (which provides college credits to the Israeli schools in its network) and the Board of Jewish Education to draft “ethical guidelines” for institutions and their recruiters.

“It is high time to clean house, do some much-needed soul-searching and even teshuva,” Rabbi Berman wrote.

Among the things the rabbi would ban: offering money to Israel advisors; public criticism of a school by another school; pressuring students to enroll prior to the cut-off date, before they have heard from other schools; stringing along prospective students by failing to provide acceptance letters; and misleading or false advertising.

“These are all well-known offenses,” Rabbi Berman stated.

The educator said violators should be judged in a rabbinic court empowered to impose sanctions, including “absolute bans.”

“We are engaged in holy work,” Rabbi Berman concluded, “and we should be exemplars of holiness.”

עמוד הבית | בחצרות | בחצרות חסידים

הגראי"ל שטיינמן: לא הגון לעשות 'פרוטקציה'

הגראי"ל שטיינמן התייחס לתופעת הענקת משרות לבעלי קשרים: "האדם נבחן בכך אם ינהג ביושר והגינות - או לא"

משה ויסברג, בחדרי חרדים, כ"ג כסלו תשע"ד 26/11/2013 01:11

"זה לא מעשה הגון להעדיף אדם על משנהו בשל 'פרוטקציה'", כך אומר הגראי"ל שטיינמן.

אחד מבאי ביתו של הגראי"ל התקבל למשרה, אל לאחר מספר שעות הודיעה לו ההנהלה שהמשרה ניתנה למישהו אחר, וכשבירר נודע לו שהמשרה ניתנה לאחר שהועדף בשל קירבה וקשרים.

אותו אדם שאל את הגראי"ל מדוע קרה לו הדבר והגראי"ל ענה: "כל המושג פרוטקציה, עשה הקדוש ברוך הוא כדי לחזקנו במדת האמונה והבטחון, שלא נחשוב שאנו הקובעים בעולם, אלא הכל בהשגחה פרטית.

"לכן הוא מעניק ליושבים על כס ההנהלה את הכח ובוחן אותם אם ינהגו ביושר ויתנו את המשרה למי שראוי לה, או ינהגו שלא היושר ויתנו על פי קשרים והכרות. פרוטקציה אין זה דבר הגון כלל", סיים הגראי"ל.

הגראי"ל שטיינמן נשאל כיצד להסביר לתורמים שאינם מעוניינים לתמוך בלומדי התורה, כדי שילכו לעבוד. והוא ענה: "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, אם לא היו אלו האברכים העמלים בתורה – אף אחד בעולם לא היה".

"It is not a decent act to prefer one person to the other because of 'protectzia,'" says Rav Shteinman.

Someone from Rav Shteinman's circle was accepted to a position, however, after a few hours, the management informed him that the job had been given to someone else, and when he clarified, he was informed that the position had been given to someone else due to closeness and contacts.

The same person asked the Gaon why the matter happened to him and he answered: "The whole concept of "protektzia" was done by the Holy One, blessed be He, to strengthen us in the study of faith and security and so we don't think that we are making decisions in the world but it is all up to Him.

Therefore, he gives the people on the executive seat the power and examines them if they behave honestly and give the job to those who deserve it, or behave dishonestly and will be based on connections and acquaintance. Protectzia is not something proper at all, concluded Rav Shteinman.

Big Pharma gives your doctor gifts. Then your doctor gives you Big Pharma's drugs.

Nicole Van Groningen

June 13, 2017

Nicole Van Groningen is an internal medicine physician at the University of California at San Francisco.

The last time you left your doctor's office with a new prescription, you probably assumed she thoughtfully selected it as the best treatment for your condition. But if your doctor — like half of American physicians — accepts visits and the occasional free lunch from pharmaceutical representatives, there's a good chance that drug choice was heavily biased.

Physicians — myself included — aren't immune to the behavioral manipulation of marketers, and Big Pharma knows it. In 2012, the pharmaceutical industry [spent \\$24 billion marketing](#) its premium branded drugs to health-care professionals — eight times the amount it spent on advertising to consumers. In recent years, a growing segment of the medical community has spoken out against the industry's inordinate efforts to influence doctors. Since 2006, [a number of teaching hospitals have enacted policies](#) that restrict or ban visits from pharmaceutical representatives in hopes of limiting the industry's influence. And last month, the California Senate [passed a bill](#) that would ban drug companies from giving gifts to doctors.

The bill coincides with the release of hard evidence that spending money to influence doctors actually works. A study published last month in JAMA found that physicians from hospitals that restricted visits and gifts from drug representatives ordered significantly fewer promoted brand-name medications and prescribed more cost-effective generic versions than those in other hospitals.

The study isn't the first to highlight the disconcerting link between doctors' prescribing habits and their interactions with pharmaceutical representatives. A 2016 ProPublica analysis found that physicians who received payments from drug and medical device companies were significantly more likely to prescribe high-cost branded medications. In another study, researchers found that a single drug-company-sponsored meal can make a physician more likely to prescribe an expensive brand-name cholesterol medication instead of a less expensive generic one.

My own experience with the pharmaceutical industry bears witness to this unsettling phenomenon. Once, as a junior medical resident, a pharmaceutical representative visited my department and offered to take a handful of us to a trendy Manhattan restaurant as part of an "educational" dinner. I went. The drug that was promoted that evening, which cost roughly 500 percent more than a dirt-cheap (and just as effective) alternative, still sticks out in my mind as a go-to treatment option for a common disease in my field. I'm sure this isn't a coincidence.

The losers in this pharmaceutical industry-physician interaction are, of course, patients. The high costs of branded drugs are revenue to drug companies, but out-of-pocket expenses to health-care consumers. Almost a quarter of Americans who take prescription drugs report that they have difficulty affording their medications, and the high costs of these drugs is a leading reason that patients can't adhere to them. Most branded drugs offer minimal — if any — benefit over generic formulations. And if doctors prescribe brand-name drugs that are prohibitively more expensive than generic options, patients might forgo the medications altogether — causing greater harm.

On a national scale, the financial burden imposed by branded drugs is enormous. Current estimates place our prescription drug spending at more than \$400 billion annually, and branded drugs are almost entirely to blame: Though they constitute only 10 percent of prescriptions, they account for 72 percent of total drug spending. Even modest reductions in our use of branded prescription drugs — on par with the roughly 8 percent relative reduction seen in the JAMA study — could translate to billions of dollars in national health-care savings.

Pharmaceutical companies maintain that their visits to doctors serve an educational purpose in that they allow drug reps to communicate important details about new medications to would-be prescribers. But with the widespread availability of high-quality sources for ongoing medical education, it's hard to imagine a gap in physicians' knowledge base that would be best filled by a visiting drug representative.

And as any doctor can tell you, truly valuable drugs sell themselves. Adoptions of new antiviral medications for hepatitis C, for instance, went through the roof— even with their hefty price tags — in the wake of clinical trials that showed the extraordinary benefit of the new medications over the old standard of care. The case for these drugs was made with high-quality clinical evidence, not with marketing.

Admittedly, the problem of rising prescription drug prices has deep and complicated roots that extend beyond the drug industry's direct influence on physicians. But restricting pharmaceutical representatives' access to our clinics and hospitals is a low-effort and high-yield first step in bending the cost curve.

וְשָׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יְעוֹר פְּקֻחִים וַיְסַלֵּף דְּבָרֵי צְדִיקִים:

1. *Shemos 23:8*

Do not take bribes, for bribes blind the clear-sighted and upset the pleas of those who are in the right.

לֹא־תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שְׂחָד כִּי הַשְׁחָד יְעוֹר
עֵינֵי חֲכָמִים וַיְסַלֵּף דְּבָרֵי צְדִיקִים:

You shall not judge unfairly: you shall show no partiality; you shall not take bribes, for bribes blind the eyes of the discerning and upset the plea of the just.

2. *Devarim 16:19*

אָרוּר לִקְחַ שְׂחָד לְהַכּוֹת נֶפֶשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)

3. *Devarim 27:25*

Cursed be he who accepts a bribe in the case of the murder of an innocent person.—And all the people shall say, Amen.

כִּסְפוֹ | לֹא־נָתַן בְּנִשְׁוֹ וְשָׁחַד עַל־נָקִי לֹא לָקַח עֲשֵׂה־אֵלֶּה לֹא יִמוּט
לְעוֹלָם:

who has never lent money at interest, or accepted a bribe against the innocent. The man who acts thus shall never be shaken.

4. *Tehillim 15:5*

5. *Kesubos 105a*

וְשׂוּחַד לֹא תִקַּח מֵה
ת"ל אם ללמוד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי הרי כבר נאמר
לא תטה משפט אלא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אמרה תורה
ושוחד לא תקח

But isn't it taught in a baraisa: "And you shall take no bribe" (Exodus 23:8); what is the meaning when the verse states this? If it comes to teach that one should not acquit the guilty and one should not convict the innocent due to a bribe, it is already stated: "You shall not wrest judgment" (Deuteronomy 16:19). Rather, this verse teaches that even if the purpose of the bribe is to ensure that one acquit the innocent and convict the guilty, the Torah nevertheless says: "And you shall take no bribe." This indicates that it is prohibited for a judge to receive anything from the litigants, even if there is no concern at all that justice will be perverted.

6. Kesubos 105b

Rava said: What is the reason for the prohibition against taking a bribe? Once a judge accepts a bribe from one party, his thoughts draw closer to him and he becomes like his own self, and a person does not find fault in himself. The Gemara notes that the term itself alludes to this idea: **What is the meaning of *shohad*, bribe?** It can be read as: *Shehu chad*, as he is one, i.e., at one mind with the litigant...

It is not necessary to say that this includes bribery by means of money; however, even verbal bribery, assisting by means of speech, is also prohibited. The *halacha* that a bribe is not necessarily monetary is derived from the fact that it is not written: **And you shall take no profit.** The Gemara asks: **What are the circumstances of bribing with words?**

The Gemara explains: This can be demonstrated by that episode involving Shmuel, who was once crossing a river on a narrow ferry. A certain man came along and gave him a hand to help him out of the ferryboat. Shmuel said to him: **What are you doing in this place?** The man said to him: **I have a case to present before you for judgment.** Shmuel said to him: **I am disqualified from presiding over your case,** as you did me a favor. Although no money changed hands, a bond was formed between the pair.

דבעי אמר רבא מאי טעמא דשוחדא כיון דקביל ליה שוחדא מיניה איקרבא ליה דעתיה לגביה וְהוּי כגופיה ואין אדם רואה חובה לעצמו מאי שוחד שהוא הד"ר פפא לא לידון איניש דינא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה דרחים ליה לא חזי ליה חובה דסני ליה לא חזי ליה זכותא אמר אביי האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא לאו משום

דמועלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמאי אמר רבא מריש הוה אמינא הני בני מחוזא כולהו רחמו לי כיון דהואי דיינא אמינא מינייהו סנו לי ומינייהו רחמו לי כיון דהואי דמאן דמיתייב ליה האידנא קא זכי למחר אמינא אם מרחם כולהו רחמו לי אי מסנו כולהו סנו לי ת"ר וְשוחד לא תקח אינו צריך לומר שוחד ממון אלא אפילו שוחד דברים נמי אסור מדלא כתיב בצע לא תקח היכי דמי שוחד דברים כי הא דשמואל הוה עבר במברא אתא ההוא גברא יהיב ליה ידיה אמר ליה מאי עבידתך אמר ליה דינא אית לי אל פסילנא לך לדינא ואמימר הוה יתיב וקא דאין דינא פרח גרפא ארישיה

7. Rambam

Hilchos Sanhedrin 23:2

Just as the recipient transgresses a negative commandment; so, too, does the giver, as [Vayikra 19] states: "Do not place a stumbling block before the blind."

ב וכשם שהלוקח עובר בלא תעשה כך הנותן שנאמר ולפני עור לא תתן מכשול:

8. *Sha'arei Teshuva 3:97*

Rabbeinu Yonah

1200-1263

ושחד לא תקח (שמות כ"ג:ח'). אפילו על מנת לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. ואף על פי שהסכימו שני אנשים אשר להם הריב לתת לו שכר בשותפות. כך אמרו רבותינו זכרונם לברכה הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים. אבל רשאים ליתן לו שכר ההפסד אשר יפסיד באשר יפריעוהו ממעשיו. אם ההפסד ניכר וקצוב וידעו לבני אדם ובלבד שלא יתן אחד מהם בשכר ההפסד יותר מחבירו:

9. *Sefas Emes*

R' Yehuda Aryeh Leib Alter

1847-1905

לא תקח שוחד... והטעם כי המשפט לאלקים הוא, והקב"ה נתן לנו כח המשפטים שבתורה, שבזה זוכין לשפוט משפט האמת שנשפט בשמים... הדן דין אמת לאמתו, פירוש לשמו, כדי להתקשר באמת האמיתית... רק על ידי בקשת האמת בכח תורת אמת יכולין להתדבק בשרש האמת... אבל כשדן על ידי שוחד, אפילו הוא צדק אינו יכול להתקשר בשרש האמת ואינו לאמתו. (שופטים תרנ"ג)

10. Ramban
1194-1270

ובירושלמי אמרו בדינין של נח, הטה דינו נהרג, לקח שחד נהרג. בדיני ישראל, כל דין שאתה יודע שאתה שלם ממנו אי אתה רשאי לברוח ממנו, וכל שאתה יודע שאי אתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו, אבל בדיניהם אף על פי שאתה יודע שאתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו. נראה מכאן שרשאי הגוי לאמר לבעלי הדין איני נזקק לכם, כי תוספת היא בישראל לא תגורו מפני איש (דברים א יז), אל תכניס דבריך מפני איש (סנהדרין ו:), וכל שכן שלא יהרג כשלא יעשה עצמו קצין שוטר ומושל לשפוט את אדונו:

יפס הקשה בכל מה שהקשה אחרתי להטיב בקלרה הכה זה ילא ראשונה צ"ע שהענין על החורה פי' ושלח שהניח דברי הירושלמי שכתב צדיקי צ"כ מהרגין על הקייט סדין ועל לקוחת שוחד וע"ז חסד דהרי רש"י כתב צ"ע דברים על פסוק לא אוכל לצדי ח"ל עס אין דייני ישראל כד"כ חוץ שחס דן והרג וענה דין אין צדק כלום וסוף קוטר להירושלמי סוף וגם חסד על חמות יחיר והחומים ק"י ע"י שפעלו ט"אין סייך איקור שוחד צ"כ והרי צירושלמי: ונבאר שטייך לקיחת שוחד צ"כ וכסרג עליו ולפענדיך דקושיא הראשונה ל"ק דכ"ה דדינו צ"כ מל"ס על לקשיחוסטיית סדין ומהרגין ע"ז דלחסתם זו ויחסם אזל אס לא סרגו אחס צדיקי א"ס אין עוכס צדיקי עמים אזל צישראל כחייב כפסות אף על גזל לצד שליכו רק לאו ח"פ צ"כ אינו חיוז רק צב"ל יסוב סעולס אזל לא צדיקי עמים ח"פ וברור ועס שהקשה על לקשיח לפענ"ד אין צ"כ סחיוז עסוס לקיחת שוחד רק עסוס עמי"ז ענה סדין וע"ז כחייב אזל על לקשיח ערנו דין חנה לא סחירו וישראל עובר אף כסדין דין חנה וז"ע סחיעים דקרוז כסר צדיקיסס וחינו דבישראל סקרוז פסול אף סדין להעיר חנה דגזירה סכתוז סוף וצ"כ כס"ג כס"ר וגם לקשיח כס"ן חנה אין איקור צלקשיח צ"כ

11. Sho'eil U'Meishiv
R. Yosef Shaul Nathanson
(1808-1875)

12. Emunah U'Bitachon
Chazon Ish
R' Avrohom Yeshaya Karelitz
1878-1953

וכנה אין הזכרת השוחד מכלל המשפטים אלא מכלל החקים, שהרי לא חסרה תורה הוראה לעלמו ואדם רואה טריפה לעלמו, אף אם הוא דל וכל חייו תלוים בו. וכוא מורה צמחן שעבר עליו הפסח אף צרכוש גדול, וכשירה להיתר ואחד הנרגנים יברכהו אחריו כי הפסד ממנו בטעות, כרי זה מן המברכרים אחר רצם, ואנו בעומים צחכמים שכנס מורמים מפחיתיות כאלה, ולא יחשוז צם אלא קעני כדעת ועדרי צינכ אשר לא ידעו ולא יצינו נפש משכיל.

As it is taught in a *baraita*: When the verse states: “Justice, justice, shall you follow,” one mention of “justice” is stated with regard to judgment and one is stated with regard to compromise. How so? Where there are two boats traveling on the river and they encounter each other, if both of them attempt to pass, both of them sink, as the river is not wide enough for both to pass. If they pass one after the other, both of them pass. And similarly, where there are two camels who were ascending the ascent of Beit Ḥoron, where there is a narrow steep path, and they encounter each other, if both of them attempt to ascend, both of them fall. If they ascend one after the other, both of them ascend.

13. *Sanhedrin* 32b

How does one decide which of them should go first? If there is one boat that is laden and one boat that is not laden, the needs of the one that is not laden should be overridden due to the needs of the one that is laden. If there is one boat that is close to its destination and one boat that is not close to its destination, the needs of the one that is close should be overridden due to the needs of the one that is not close. If both of them were close to their destinations, or both of them were far from their destinations, impose a compromise between them to decide which goes first, and the owners of the boats pay a fee to one other, i.e., the owners of the first boat compensate the owner of the boat that waits, for any loss incurred.

צדק צדק תרדף^א אחד לדין ואחד לפשרה כיצד
 שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה^ב אם
 עוברות שתיהן^ג שתיהן טובעות בזה אחר זה^ד
 שתיהן עוברות וכן שני גמלים שהיו עולים
 במעלות בית חורון ופגעו זה בזה אם עלו
 שניהן נפלין בזה אחר זה שניהן עולין
 הא כיצד טעונה ושאינה טעונה תידחה
 שאינה טעונה מפני טעונה קרובה ושאינה
 קרובה תידחה קרובה מפני שאינה קרובה
 היו שתיהן קרובות שתיהן רחוקות^ה הטל
 פשרה ביניהן ומעלות שכר זו לזו

14. *Meiri*

1249-1310

The same applies in similar situations regarding anyone who cannot handle additional wait time that they should precede the others. Similarly, a healthy person should be placed behind a sick person. They said the same regarding judgments that if a judge has many litigants to judge, he should judge the orphan and the widow first, the widow before the Torah scholar, the Torah scholar before the layman. A woman precedes a man because her embarrassment is greater. If they are all equal, the first person who came gets first priority

יש דברים שאין מדה הדין שולטת בהם ואחה צריך לחזר בהם אחר
 מה שראוי יותר להכריע את האחד למה שאין מדה הדין מחייבתו. דרך פשרה
 ומדה מעולה. והוא שאמרו כחוב אחר אומר^א כצדק תשפוט עמי. וכתוב
 אחד אומר צדק צדק תרדף. כאן לדין כאן לפשרה. כיצד שתי ספינות עוברות
 בנהר ופגעו זו בזו אם עברו שתיהן בבת אחת טובעות. בזו אחר זו שתיהן
 עוברות. וכן שני גמלים שהיו עוברים במעלה בית חורון ופגעו זה את זה.
 אם עוברין^ב שניהם בבת אחת נופלים. בזה אחר זה עוברים. כיצד נעשה
 טעונה ושאינה טעונה תדחה מפני טעונה. קרובה לעירה
 ורחוקה מעירה^ג תדחה הקרובה מפני הרחוקה. שתיהן קרובות או רחוקות.
 שתיהן טעונות או אין טעונות הטל פשרה ביניהן ומעלות שכר זו לזו. וכן
 כל כיוצא בה כל שאנו רואין שיכול לסבול העכוב ביותר^ד ידחה מפני חברו.
 וכן בריא מפני חולה וכל כיוצא בזה. אף לענין הדין אמרו^ה שאם היו לפני
 הדין הרבה בעלי דינין. מקדימין יתום לאלמנה. ואלמנה לחלמיד חכם. וחלמיד
 חכם לעם הארץ. ואשה קודמת לאיש מפני שבשחה סרובה. ואם הכל שוה
 מקדימין לקודם^ו.

תניא בסנהדרין (דף

ל"ג) לרק לרק תרדוף אחד לדין ואחד לפשרה כיצד שני ספינות כו'.
 וקשה מאי כיצד וכי לא ידענו מאי פשרה. אלא משום דלא משכחת
 אזוהרה על הפשרה אלא באופן שטופין לעשות פשרה. דאלו בכל פשרה
 שלא נעשה אלא ברטון בע"ד. הרי מסתמא יודעים ובטוחים בשני
 הפשרנים שלא יפו הפשרה לזד אחד יותר מחבירו. ואם לא משו
 לכך הרי אינהו לאפסדי אנפשיהו. ולא שייך ע"ז אזוהרה התורה.
 אלא ע"כ מיירי באופן שטופין לעשות פשרה. וא"ל להעמיד על הדין.
 מש"ה שואל הסגל כיצד כופין לעשות פשרה. ומפרש בגון שתי
 כו'. וע"פ עומק הדין אין לנו צמח לכופ את שאינה טעונה שתלך
 לאיבוד. אלא עומק הדין ילכו שניהם והיו שניהם נטבעים או מי
 שיגבר ויפגיע את השני והוא יגלל. אבל אין זה משפט שלום. מש"ה
 כופין על מדה הדין ומחויבין לעשות פשרה.

15. *Netziv*

R' Naftali Zvi Yehuda Berlin

1816-1893

אמר רבא דשרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא * שרו לי תיגראי ברישא

16. Kesubos 106a

17. Nedarim 62a

רב עולא בריה דרב עילאי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן שלח ליה רב יוסף עולא חברנו עמית בתורה ובמצות אמר למאי שלח לי לחנופי ליה הדר אמר * למישרא בתיגריה

18. Rashi
1040-1105

שרו לי תגראי. הקדימו דיני לשל אחרים נשציל כבוד תורתתי:

19. Rosh
1250-1327

תגראי ברישא. פסקו לי דיני כדי שלא אחצטל מלמודי:

למישרי ליה תגריה. כשצאו שני דינים צנת אחת דאס צא דין אחד" תחלה נריך להקדימו כדאמרינן צסנהדרין (ד' ט.) כקטן כגדול תשמעון אי נמי עשה דכבוד התורה עדיף כדאמרינן פרק צתרא דכתובות (דף קו.):

20. Tosafos (Shavuot 230a)

23. Teshuvos V'Hanhagos
R' Moshe Shternbuch

אמנם אם ת"ח מחכה שיש לו דין קדימה מדין תורה, לכאורה פשוט שמותר לו להקדים את עצמו בתור, אבל נראה שמצוה זו על הציבור היא מוטלת לכבוד ת"ח או זקן, אמנם מצדו ראוי לו לת"ח להשתדל שלא להטריח להציבור, וכגון אם יכול לנסוע באופן שלא מטריח כמו במכונת ולא באוטובוס שאין צריך שהציבור יוותר לכבודו, ראוי לו לעשות כן, אבל אם לא עשה כן ונמצא בתור, כל המקדימו מקיים מ"ע לכבוד ת"ח ששכרו רב מאד, וחייבין להקדימו, ובזקן שאינו ת"ח, מן הדין פטור מלהקדימו, דאף שצריך לכבודו בקימה היינו בדבר שאין בזה חסרון כ"ס, אבל כאן כשצריך להמתין מפסיד מזמנו, וצ"ב אם דומה לחסרון כ"ס שאין חיוב לכבודו כשכרוך בזה כובו זמן שהוא כחסרון כ"ס.

21. Shulchan Aruch
Choshen Mishpat 15:1

א פ צריך הדין שיקדים א לרון הדין ב [א] שבא (פ) לפניו תחלה כ אבל [פ] צריך להקדים דין ג א של תלמיד חכם נ אפילו בא לבסוף ד [ג] וכן מצוה עליו ד א [א] להפך (ג) בזכותו מה שיכול :

22. Rambam
Hilchos Sanhedrin 21:6

ן היו לפני הדינים בעלי דין הרבה מקדימין את דין היתום לדין [ג] האלמנה שנאמר שפטו יתום ריבו אלמנה. ודין אלמנה קודם לדין תלמיד חכם. ודין תלמיד חכם קודם לדין עם הארץ. ודין האשה קודם לדין האיש שבשת האשה מרובה:

24. R' Shlomo Aviner

שו"ת: מתי פרוטקציה הופכת להיות שחיתות?

פרוטקציה הוא סוג של שוחד. שוחד הוא תשלום הניתן בחשאי לנושא תפקיד כדי שיפעול בכיוון מסויים. האם יש נסיבות בהן מותר לקבל שוחד? הרב אבינר משיב בשו"ת

ראיון עם ראש ישיבת עטרת ירושלים ורב הישוב בית אל [הרב שלמה אבינר](#).

אומרים מילי דבדחיותא: בארץ אין פרוטקציה, כי מי שיש לו קשרים לא צריך פרוטקציה... ובעצם השאלה: מותר להשיג עבודה או תפקיד דרך פרוטקציה? הרי כולם עושים ככה!

קודם כל, מה שרבים טוענים על כל מיני דברים אסורים: "כולם עושים ככה", טענה זו כוחה אולי יפה כדי להקל לפעמים על העונש לפני בית-משפט, או כדי להעמיד פנים בפני בני אדם, אבל היא אינה משנה שום דבר אם התנהגות מסוימת אינה ישרה. שנית, באופן פשוט, יש לתת לכל אחד אותו סיכוי לקבל עבודה או תפקיד בלי פרוטקציה.

אז היא אסורה?

פרוטקציה הוא סוג של שוחד. שוחד הוא תשלום הניתן בחשאי לנושא תפקיד כדי שיפעול בכיוון מסויים. לגבי דיינים, כתוב פעמיים בתורה שאסור לקחת שוחד (שמות כג ח. דברים טז יט). אבל שוחד גם יכול לא בכסף אלא בטובות בין חברים. מסופר בגמרא ששמאל עבר פעם על גשר, בא אדם אחד ונתן לו יד לסייעו בעברו על הגשר. אמר לו: מה מעשיך פה? אמר לו: דין יש לי בפניך. אמר לו: פסול אני לך לדין (כתובות קה ב). וכן נפסק בשולחן ערוך (חו"מ לד יח).

אבל רק מוזכר איסור על דיין לקבל טובה מאחר ולא על בעלי תפקידים אחרים?

ישעיהו הנביא כבר אמר: "שריך סוררים וחברי גנבים כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים, יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם" (ישעיהו א כג). או כלשון פרקי אבות: "הווי זהירין ברשות, שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן, נראין כאוהבין בשעת הנאתו, ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו" (אבות ב ג). לכן גם על נבחר הציבור להימנע מכל סוג של שוחד וטובות לקרובים. עיין פתחי תשובה על השולחן ערוך (חו"מ לד סק"ג).

האם זה דיין רק לגבי שוחד ליהודים ולא לגויים?

איסור מתן שוחד וקבלתו מתייחס גם לגויים משום שגם בני נח נצטוו על הדינים, ואף להם אסור לקבל שוחד, ומי שמציע להם שוחד, עושה עוולה, וגם גורם להם מכשול (עיין הרמב"ן בראשית לד יג. שו"ת חת"ס ו יד. פתחי תשובה שם).

אבל לפעמים יש מערכת מושחתת ואפשר לפעול רק בעזרת שוחד ופרוטקציה?

כך היה בארץ בימי הטורקים. כבר פסקו גדולי ישראל שמותר לתת "שוחד" כדי שלא יעשה לאדם עוול והוא יקבל מה שבאמת ממילא מגיע לו. כלומר, השוחד לא מעניק לאדם מה שהוא לא אמור לקבל אלא מעניק לו מה שמגיע לו, כלומר מתקן את המעוות. וכן כתב הג"ר יהושע חילו, חבר בית הדין מקסיקו סיטי, בשו"ת משנת יהושע (א ד) כי כל דבר הולך שם רק על ידי שוחד.

בארץ, נהגו רבות להתקדם על ידי פרוטקציה?

לצערנו. לכן מותר אבל בתנאי שהמשתמשים בה רק לראוי לאותה עבודה או אותו תפקיד.

יש מקור לזה?

הגמרא מספרת שאשתו של יהושע בן גמלא קנתה לו את הכהונה הגדולה, בתשלום למלך (יומא יח א. יבמות סא א). אבל הוא היה ראוי לתפקיד. ולמרות שקניית הכהונה הגדולה, נעשתה למורת רוחם של חכמים, הם לא נמנעו מלהזכיר את יהושע בן גמלא לטובה, בזכות שני מעשים שעשה: א. הוא לקח את הגורלות, שנועדו להגרלת השעירים, שהיו עשויים אשכרוע (מין עץ) ועשאו זהב (משנה יומא ג ט). ב. הוא תיקן להושיב מלמדים בכל עיר ועיר (בבא בתרא כא א). המהרש"א על מסכת יומא (יח א) העיר שבבית שני התמנה כהן גדול ע"י ממון. וגם היתה ליהושע בן גמלא חכמה שתיקן להושיב מלמדים בכל עיר ועיר אבל

כהנים גדולים אחרים לא היו להם חכמה. ולכן הוא היה ראוי לתפקיד ולמרות דרך מנווה (עיין בתוס' שיש מחלוקת בזהותו של יהושע בן גמלא אם יש אחד באותו שם או יש שני יהושע בן גמלא. תוס' ישנים יבמות סא א. תוס' ב"ב כא א).

לכן מותר להשתמש בפרוטקציה בלי לחשוש?

לא נכון. מותר רק אם אדם ראוי לתפקיד והמערכת הבעייתית העכשווית מונעת ממנו. אבל כל זה בדיעבד, הרי עם ישראל צריך להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש. מדד השחיתות העולמי הציב את ישראל במקום גרוע יחסית. מתוך 177 מדינות, מדינת ישראל היא במקום ה-36. מצבנו אינו מבריק, זה לא תקין שיש 35 מדינות יותר מוסריות מאתנו. לפני אלפיים שנה נחרבנו ונפלנו בבחינת חרותנו הלאומית בגלל שחיתות בין אדם לחברו. ברוך ד' ננאלנו וזה סימן שהיושר חזר.

אבל אסור לנו להירדם בשמירה. כאשר אנו רואים את מנהיגנו מנצלים את סמכויותיהם בדרך לא ישרה עלינו להוכיח אותם, גם אם אנחנו חושבים שבדרך זו הם מקדמים מטרות באידיאלים החשובים שלנו. המטרה לא מקדשת את האמצעים. לא עושים מצוה על ידי עבירה. אמנם לפני שנה היינו במקום ה-39, אם כן התקדמנו, אבל זו לא נחמה כי סך הכל אנחנו התדרדרנו. ב-1996 היינו במקום ה-14, '97 - 15, '98 - 19, '99 - 20, וכן הלאה וכן הלאה.

ובסיכום?

מה שצריך להדריך כל נבחר הציבור וכל בעל תפקיד הוא נבואת מיכה: "ומה ד' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך" (מיכה ו ח).

הרב מרדכי ציון הרב שלמה אבינר פרוטקציה שו"ת שוחד שחיתות

שימוש בפרוטקציה בשביל לאשפז חולה במחלקה סיעודית

שס

שאלה: בשביל לאשפז חולה במחלקה סיעודית בבית אבות דרך קופת-חולים צריך לחכות חדשים רבים בתור, אך ע"י שימוש בפרוטקציה ניתן לקצר בהרבה את זמן ההמתנה. - האם מותר להשתמש בפרוטקציה בשביל זה?

תשובה: "זאת שאלה קשה", בכל הדברים יש את הבעיה הזאת. אם לא היו עושים בכלל פרוטקציה היה הכי טוב, אבל עכשיו יש הרבה שכן משתמשים בזה...

25. V'Aléihu Lo Yibol
R' Shlomo Zalman Auerbach
1910-1995

26. Chashukei Chemed
R' Yitzchak Zilberstein

חולה הזקוק להשתלת כליה, האם מותר לו לעקוף את התור

שאלה חולה הזקוק לעבור השתלת כליה. התור של הממתינים להשתלת כליה ארוך מאוד, האם מותר להשתדל לקדם את מקומו בתור, בידיעה שהקדמתו בתור תגרום לדחיקת חולה אחר?

תשובה נאמר בכבא מציעא דף סב ע"א שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהם קיתון של מים, אם שותים שניהם מתים, ואם שותה אחד מהם, מגיע לישוב, דרש בן פטורא, מוטב שישתו שניהן וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו, עד שבא רבי עקיבא ולימד יחי אחיך עמך' (ויקרא כה לו), חייך קודמים לחיי חברך.

וכתב החזון איש (י"ד סימן סט סק"ב): ונראה דאין חברו רשאי לגזול ממנו מימיו, דאע"ג דאדם רשאי להציל עצמו בממון של חברו, כאן כבר הוכרע הדין דחייך קודמים, והוי הגזול גזול נפש של חברו, יעו"ש.

לכאורה גם בענייננו כך. הגונב כליה, או זכות קדימה להשתלת כליה, נחשב כגונב נפש, ואסור לו לעשות זאת, גם כדי להציל את חייו. ונאמר על זה "ימות ואל יעבור", כמו על שאר שפיכות דמים.

ויתכן שדברי החזון איש, נאמרו רק בגונב מים השייכים לחברו. אבל הגונב את ה'תור' למים, כשהמים עצמם אינם שייכים לאיש, אלא הם הפקר או שייכים לציבור, ואין כאן גניבה ממש כי אם קיפוח 'תור', באופן זה לא נחשב עוקף התור כגונב נפשו של חברו. כי לגבי עקיפת תור מבואר במאירי (סנהדרין דף לב ע"ב) שאין בה גניבה ממש, אלא עבירה על "צדק צדק תרדוף", ואין בזה כי אם קיפוח על מידת הצדק והיושר, ולא גזילת ממון [או נפש] ממש. ועל זה לא נאמר שהעובר וגונב נחשב כגונב נפש.

הממונה על ההשתלות האם מותר לו להקדים את קרובו

שאלה אדם הממונה על ההשתלות, וקרובו צריך לעשות השתלת כליה, האם מותר לו להקדימו?

27. Chashukei Chemed
R' Yitzchak Zilberstein

תשובה נאמר בשו"ע (יו"ד סימן רנא ס"ט) היו לפניו עניים הרבה, ואין בכיס [הצדקה] לפדות את כולם מהשבי, [שהוא סכנת נפשות], מקדים כהן ללוי, ולוי לישראל, וישראל לממזר... במה דברים אמורים, בזמן שהם שוים בחכמה, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם, וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם... ואם היה אחד מהם רבו או אביו, אע"פ שיש שם גדול מהם בחכמה, רבו או אביו שהוא תלמיד חכם, קודם לזה שהוא גדול ממנו, יעו"ש. לכאורה משמע מכאן שמותר לגבאי לעקוף תור ולהעדיף את אביו או את רבו, על פני אחרים. והדברים נראים בלתי מובנים וכי מה זכות יש לגזבר להעדיף את אביו ורבו לאחרים? [וכמדומה שיש אומרים שכוונת השו"ע היא באופן כזה שהרב או האב הם אביו או רבו של הבא ראשון בתור].

ובספר דרך אמונה (פ"ח ממתנות עניים ס"ק קכה) כתב לבאר על פי דברי השו"ע (יו"ד סימן רנז ס"י) שכתב שלגבאי צדקה אסור לתת יותר צדקה לקרוביו, משא"כ יחיד המחלק צדקה יכול לתת יותר לקרוביו. ואם כן אף כוונת השו"ע הוא ליחיד הנותן צדקה, שבזה רבו או אביו של בעל הקופה, קודם לכולם, אך בגבאי צדקה של קופה צבורית לא שייך זה, כי אסור לו להרבות לקרובו יותר משאר בני אדם.

לאור זאת, אסור לממונה הממשלתי או הצבורי על התור להשתלות, להעדיף את אביו, וכל שכן שאסור לאדם זר לעשות תחבולות ולעקוף את התור, כדי להעדיף את קרובו או את עצמו. ואע"פ שמותר לגנוב בשביל פיקוח נפש על מנת להשיב, מכל מקום בנידוננו כל מי שנמצא בתור הוא בסכנת נפשות.

אולם אם קם אדם עשיר, והקים מרפאה להשתלות מכספו הפרטי, או שהרופא מארגן השתלות כליה באופן פרטי, אף שגם עליו חל איסור עקיפת התור, כשרוצה להקדים אנשים זרים לקודמים להם בתור, מותר לו לעקוף את התור ולהקדים את קרוביו או רבותיו [ואפילו את שכניו], מאחר והמרפאה שלו היא.

יתכן גם שמהיושר לתקן, שבית הדין יהיה זכאי להעדיף ולהקדים איש שהציבור צריך לו או לכמותו, מאחר ואדם כזה נחשב כרבים צריכים לו, ורבים קודמים ליחיד, וכמו שאמר אליהו הנביא לנביאי הבעל: "ועשו ראשונה כי אתם הרבים" (מלכים א' יח, כה). וכך גם חכם או שר צבא כיואב בן צרויה שגם הם כרבים.

ונראה, שאף שאסור לרופא העובד בבי"ח ממשלתי, להקדים את אשתו, בנו, או אביו ואמו, לקודמים להם בתור, כדיעבד אם עבר והקדים אותם, אין לפטר את הרופא מתפקידו, כי אין כאן גניבת נפש ממש, אלא גניבת 'תור'. ובפרט שכמעט כל אדם יכול היום למצוא כליה להשתלה בחו"ל. ואם כן אין כאן גזילת נפש אלא גזילת ממון, כי החולה האחר יוכל לקבל כליה להשתלה בחו"ל תמורת ממון רב.

לפעמים קורה שבחדר מיון שכביית חולים, מצטבר תור של חולים, הממתינים זמן רב להעלות אותם למחלקה, כי המחלקה עמוסה ואין שם מקום פנוי. אסור לרופאי המחלקה להקדים את המאוחר, אלא אם כן כבר היו מאושפזים במחלקה ושוחררו לבתיהם. ושוב התדרדר מצבם, שבאופן כזה נחשב האשפוז החדש כהמשך לאשפוז הקודם, והוא קודם לאחרים. אבל אין רשות להקדים קרובי משפחה, פרט לבית חולים פרטי, שבו מותר לבעלים להקדים את הוריהם ורבותיהם, אך לא אנשים אחרים.

העומד בתור ובא אחד ועקפו, האם יש לו דין גזלן

שאלה כאשר שני אנשים באים ואחד קדם, המנהג הוא שמי שבא ראשון קודם, ויש להסתפק האם יש לזה מקום גם בהלכה? והאם מי שגונב את תורו של חברו, יש לו דין גזלן?

תשובה נראה שמקור מנהג זה שיש קדימה בתור, הוא מדאמרינן בסנהדרין דף ח ע"א 'כקטן כגדל תשמעון', אמר ריש לקיש שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, למאי הלכתא אילימא לעיוני ביה ומיפסקיה, פשיטא אלא לאקדומיה, ופרש"י שאם בא לפניך דין של פרוטה, וחזר ובא דין אחר של מנה, הקודם לפניך, הקדם לחתוך. ויעויין גם במסכת ר"ה דף כג ע"ב זוג שבא ראשון, בודקין אותו ראשון.

וביסוד טעם הדין, מצינו כמה טעמים:

א. מדין פשרה - מדברי המאירי בסנהדרין דף לב ע"ב נראה שאין לזה עיקר מן הדין, שכתב שיש דברים שאין מידת הדין שולטת בהם, ואתה צריך לחזור בהם אחר מה שראוי יותר, ולהכריע את האחד, למה שאין מידת הדין מחייבת אותו, דרך פשרה ומידה מעולה. ולכן לא כל מי שבא קודם, הוא ראשון, אלא שיש סדר לקדימות, כגון חולה קודם לבריא, ויתום אלמנה וכן תלמיד חכם קודמים לכל אדם, וכשאלו אחד מאלו הקודם קודם.

ב. מדין מנהג שכך נהגו - בספר אור ישראל (כוכבי אור עמוד עב) כתב שהתור הוא מנהג בני אדם. שמנהג העולם במקום אשר יתאספו המון אדם רב... כמו בחצר בית הנתיבות, אשר יבואו המון אדם רב, לבקש פתקי מסע, וכל אחד רוצה למהר ולהשיג חפצו בתחילה, הנה הושם לחוק ולמנהג קבוע, כי כל מי אשר מקדים לבוא, הוא ישיג מטרתו תחילה. ועל כן למען שמור על

28. Chashukei Chemed
R' Yitzchak Zilberstein

הסדר, יעמדו כל הבאים בשורה זה אחר זה, למען אשר כל המקדים לבוא, יזכה להיות ראשון י"ח.

מצאנו גם ביחס לתור, את מכתבו של הנציב הרומאי שהיה בירושלים בשעת הקרבת קרבן פסח, (כמובא בספר שבט יהודא ובסידור בית יעקב) וזה לשונו: ובהגיע יום העשור [לחודש ניסן] היו יוצאים כולם לקנות את הזבח הנקרא אצלם פסח, ומתקנת היהודים שכשיוצאים לעבודה זו לא יאמר שום אדם לחברו גש הלאה, או שיאמר הניחני ואעבור, אפילו היה האחרון שלמה או דוד מלכם. ושאלתי לכהנים כי זה אינו מדרך המוסר, [כלומר שאין זה מדרך המוסר לתת למלך לעמוד בתור, ולא להקדימו לאחרים], והשיבו כי הוא להראות שאין גבהות לפני המקום בזמן הכנת עבודתו, כל שכן בעבודתו ממש, ובאותם שעות כולם שוים לטובה, עכ"ל. מבואר שגם אז היה המנהג שמי שבא קודם מקדימים אותו, ורק למי שחשוב כגון מלך, היה נותנים לו להיות קודם, חוץ מבקניית קרבן פסח, שאז כולם שווים.

ולפי זה יש לדון אם מי שעקף התור יש לו דין גזלן, שיתכן שכיון שאינו אלא מדין פשרה של צדק, או ממנהג שנהגו כן, לא גזל לו כלום, אלא עבר על המנהג, אך יתכן שלאחר שכבר נהגו, א"כ הזמן הזה שייך אליו, וגורם לו נזק. ועכ"פ עובר על 'ואהבת לרעך כמוך', שכמו שכל אחד רוצה שלא יעקפו אותו בתור, כן יש לו להקפיד שלא לעקוף אחרים י"ט.

בצרכניה יש תור ארוך, האם זה הגון להודיע

אני אחריו בתור, ובנתיים להביא חפצים

שאלה הנכנס לצרכניה, ורואה שיש תור ארוך בקופות, האם זה הגון לקחת עגלה ולהעמידה בתור, ולומר לעומד לפניו אני אחריו בתור, ובנתיים מתחיל למלאות את העגלה עם מוצרים, וכשגמר את הקניה, אז יגיע כבר התור, אך האנשים מאד מתמרמרים, שהרי אנחנו נהגנו כדרך אנשים, קודם לקחנו את המוצרים אשר אנחנו צריכים, ואחר כך נעמדנו בתור, וחכינו חצי שעה, האם יש מקום לטענתם, או שמא יכול לומר להם, מה הנפקא מינא אם אני עומד בתור, או שאני בינתיים מביא מוצרים?

הגיע לבית מרקחת והכנים אני הבא בתור, ויצא לסידורים האם זה הגון

שאלה בבית מרקחת אשר יש שם תור ארוך, נכנס אחד ושאל מי אחרון בתור, וכשאחד הצביע שהוא אחרון אמר לו אני אחריו, ויצא לסדר עניינו כעבור כמחצית השעה הגיע, והודיע שעכשיו תורו, לפליאת האנשים הרי רק עכשיו נכנסת, הודיע להם שכבר היה כאן לפני חצי שעה, ורק יצא לסדר עניניו, והאנשים מאד מתמרמרים, אנחנו ממתנים כבר כאן חצי שעה, והנה הוא רק בא וכבר מגיע תורו, האם הם צודקים?

תשובה כמבואר לעיל שכל יסוד התור שמי שהגיע ראשון הוא קודם, הוא מבוסס על הצדק והיושר ומנהג העולם, בכל השאלות המתעוררות בתורים, יש לבדוק היכן הצדק והיושר, ולפי זה יש לנהוג.

ונראה שבשאלה הראשונה, כיון שדרך רוב האנשים קודם לאסוף את המצרכים ואח"כ לגשת לתור, ואם כולם ינהגו קודם לעמוד בתור ואח"כ להתחיל לאסוף מצרכים, יתעורר אנדרלמוסיה, א"כ מסתבר שאין זה מהצדק והיושר, לעשות כן, ולכן קודם יאסוף את המצרכים, ואח"כ ימתין בתור.

ולענין השאלה השניה, נראה שכיון שהרי כולם ממילא ממתנים לתורם, וא"כ מה נפקא מינה אם הוא יושב וממתין לתורו באפס מעשה, או שהוא בינתיים מנצל את זמנו לצורך סידורים, ומה שאנשים מתמרמרים שהם ישבו והמתינו חצי שעה, והוא מיד נכנס לתורו, אין זה אלא צרות עין, ומה איכפת להם, אם ישב כאן, או שהלך, אך יש לו לבקש מהאדם הנשאר להמתין, שיודיע לבאים אחריו, שיש כאן אדם לפניו, כדי שלא יהיה להם לאחר מכן עגמת נפש, שחושבים שהתור שלהם כבר מתקדם, ופתאום מגיע עוד אחד.

הגיע לחנות ראשון, והשני רוצה לקנות דבר גדול האם מותר למוכר להקדימו

שאלה הגיע לחנות למוצרי חשמל, וביקש לקנות דבר פעוט, שהמוכר מרויח עליו כסף קטן, לאחר מכן נכנס אדם וביקש לקנות מוצר גדול, שהמוכר מרויח עליו הרבה, ומראה סימני קוצר רוח, שהזמן שלו קצר, האם מותר למוכר לעזוב את הלוקח הרוצה לקנות מוצר קטן, ולעבור לשרת את הלוקח הרוצה לקנות מוצר רווחי יותר, או שמא אין זה מן היושר?

תשובה נאמר בסנהדרין דף ח ע"א 'כקטן כגדל תשמעון' אמר ריש לקיש שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, למאי הלכתא אילימא לעיוני ביה ומיפסקיה, פשיטא, אלא לאקדומיה. והקשה המהרש"א וקשה דאכתי מהיכא תיסק אדעתין להקדים דין של ק', כיון שבא לפניו קודם דין של פרוטה, דפרוטה של העני ודאי שהיא שקולה כמו ק' מנה של העשירי. ויש להשיב בזה לפי שהותר לדיין ליטול שכר בטלתו דמוכה, והשתא מדין של ק' מנה יוכל ליטול שפיר שכר בטלתו, אבל מדין של פרוטה לא יוכל ליטול שכר בטלתו, דא"כ לא יהיה הדין בפרוטה, ואין נזקקין לפחות משוה פרוטה, גם אפשר שהפרוטה כולה לא תספיק לשכר בטלתו, ושמא יאמר הדיין אקדים הדין של ק' מנה שאוכל ליטול ממנו שכר בטלתי, וע"כ הזהיר עליו הכתוב כקטן כגדול תשמעון, שאם בא קודם לפניך הדין של פרוטה הקדימהו אף שלא תטול עליו שכר, עכ"ד.

והקשה הערוך שי (ח"מ סימן י) על דברי המהרש"א, וכי זה עדיף מהשבת אבידה, דאם יש לו מלאכה, שלו קודם, וילפינן לה מ'אפס כי לא יהיה בך אביון'. ולפי זה נראה דבזמן הזה שנוטלים שכר לדון, יש לומר שאף אם קדם בעל הפרוטה לשטוח טענותיו, יכול הדיין לדחות ולשמוע את בעל המנה אם יש בזה לדיין הפסד דמוכה, כגון שלא ימתין בעל המנה, וכהאי גוונא חייו קודמים כמבואר בשו"ע (סימן רסד ס"א).

29. Chashukei Chemed
R' Yitzchak Zilberstein

מבואר בדברי הערך שי, שהלכה זו, שאסור להקדים את הגדול המאוחר אם כבר התחיל לשמוע את טענותיו של הקטן המוקדם, נאמרה רק אם אין הדבר נוגע להבטחת שכרו של הדיין, אבל אם קיים חשש שהגדול המאוחר יילך, וישאר הדיין ללא שכרו, מותר לו לעזוב את הדיון של הסכום הקטן באמצעו, ולדון בסכום הגדול כדי להבטיח את שכרו, משום שחיי קודמים.

ויתכן שהמהרש"א יסבור שאפס כי לא יהיה כך אביון, נאמרה במצות שבין אדם לחבירו, כגון השבת אבידה, אבל לדון דין תורה, היא גם מצוה שבין אדם למקום, ומצוה לדון גם אם יפסיד עבור מצוה זו.

ובענינו נראה שלכ"ע יכול המוכר לעזוב את הלוקח הקטן, משום שאין מצוה למכור מוצרים לחבירו, וחייך קודמים, ולכן יכול לעזוב את הלוקח הקטן, ולמכור מוצר ללוקח הגדול שבו הוא מרויח יותר.

האם רופא יכול להקדים את הבא אחרון, כיון שהוא משלם יותר

שאלה רופא שבא אליו מטופל עני, שהוא חולה שאין בו סכנה, והרופא נודע שהוא לא יוכל לקבל ממנו שכר הרבה, מאידך לאחר מכן בא חולה עשיר, שהרופא מקבל תשלום מכובד, מעבר למה שמקובל לתת, האם הרופא יכול לדחות את הטיפול בעני שהגיע ראשון, למרות שכבר התחיל לטפל בו, לטובת החולה העשיר שהגיע לאחר מכן?

תשובה לכאורה דומה הדבר למחלוקת אשר בין המהרש"א לערך שי, בדין הרוצה לדון בסכום הגדול תחילה, כדי להבטיח שכרו, אשר לדעת המהרש"א אסור, ולערך שי מותר. ולכאורה גם ברופא לדעת המהרש"א יהיה אסור לטפל תחילה במי שבא לאחר מכן, למרות הרווח של הדיין, ולדעת הערך שי מותר. ואולי גם לשיטת המהרש"א דין זה של כקטן כגדול תשמעון, שאסור לעזוב הטיפול בעני, לטובת העשיר, נאמר רק בדיין, אבל לרופא אולי מותר.

אומנבום שהגיע לתחנה, האם יעלה ראשון מי שהגיע ראשון

שאלה כאשר אנשים רבים מחכים לאוטובוס בתחנה, האם יש ענין כשיגיע האוטובוס שמי שהגיע ראשון יעלה ראשון, או שמא אין בזה ענין, וכל הקודם זוכה?

תשובה איתא בסנהדרין דף ח ע"א 'כקטן כגדול תשמעון' אמר ריש לקיש, שיהא חביב עליך דין של פרוטה, כדין של מאה מנה. למאי הלכתא, אילימא לעיוני ביה ולמפסקיה, פשיטא, אלא לאקדומיה, וכך נפסק בשו"ע (ח"מ סימן טו ס"א) צריך הדיין שיקדים לדון הדין שבא לפניו תחילה. וכתב הסמ"ע (סק"א) ונראה דלא בביאה לבית הדין תחילה תליא מילתא, אלא משעה שהעמיד עצמו לפני הדיין, והדיין הכין את עצמו לשמוע טענתו, זהו נקרא בא לפניו תחילה, והוא קודם להבא מאוחר ממנו לפני הדיין. והוסיף הסמ"ע (סק"ה) שמשמעות הפסוק 'כקטן כגדול תשמעון', דוקא לאחר שתחו בדיון של הקטן, והתחילו לשמוע טענותיהן, תו אין לדחותן בשביל דין הגדול. ומ"מ חז"ל אסמכוה אהאי קרא דכקטן כגדול תשמעון, אפילו עדיין לא פתחו ליה בדינא דהמוקדם, אלא בא לפני הדיין תחילה, אסור לדחותו ולדון המאוחר לו, ומשום הכא נקטו הגמרא והפוסקים לשון בא לפניו תחילה.

נמצא שלדברי הסמ"ע, אם נעמדו בעלי הדין בתור לפני פתח בית הדין, זה ראשון וזה שני, ואחר כך בא הדיין, וראה לפניו את כולם בבית אחת, אין הוא חייב לדון תחילה, את זה שנעמד ראשון לפני פתח בית הדין. ומה שאמרה התורה 'כקטן כגדול תשמעון', הלכה זו נאמרה רק כאשר הדיין הכין עצמו לשמוע טענתו של זה, שאסור לו להקדים דינו של הגדול הבא אחריו.

30. Chashukei Chemed
R' Yitzchak Zilberstein

ומדברי סופרים אסור גם להקדים את הבא אחרון לפני הדיין, לפני זה שבא ראשון לפני הדיין, אע"פ שלא שמע עדיין טענותיו. אך העמידה בתור לפני פתח בית הדין, טרם בוא הדיין, אינה מקנה לעומד ראשון בתור, שום זכות להתקבל ראשון.

והדבר צריך ביאור, מדוע לא יזכה העומד ראשון בזכות עדיפות לדיון ראשון, מכח מה שהצדק והיושר מחייבים כך, שהבא ראשון יהיה ראשון. כמו שמבואר לעיל בשם המאירי. והאור ישראל.

ונראה שיש כאן שני דינים, מה שכתוב בפסוק דין מיוחד כקטן כגדול תשמעון, להקדים דין הקודם שכבר התחיל בו, היינו דין תורה ולא מצד היושר והצדק, ודין זה מוטל על הדיינים, אך יש גם עוד דין בין הבעלי דינים, מכח הצדק והיושר, וגם הדיין חייב לנהוג על פי זה, שמי שבא ראשון יכנס ראשון, והנפקא מינה בין שני הדינים, שאם הולכים רק אחר הצדק והיושר, צריך לדון כל מקרה לגופו, שלפעמים הצדק והיושר מחייב לקבל את הבא שני, כגון שהוא אינו חש בטוב כל כך, או שלטובת הדיין שהוא יתקבל ראשון, כגון שיש לו לשלם שכר בטלה, ולשני אין, כמבואר בערך שי (סימן ע), או שלבאים אח"כ יש עינוי הדין גדול, שכל רכושם תלויה על כף מאזנים והם לחוצים בצורה בלתי רגילה, ועל זה באה התורה ואמרה, 'קטן כגדול תשמעון', שיש כאן ציווי מיוחד, שלאחר שהדיין התחיל לדון, או שכבר עמדו לפניו, לקבלו ראשון, ולא משום הצדק והיושר, ולכן אף במקום שהצדק והיושר לקבל את השני, אסור לקבלם, מכח ציווי התורה.

ולפי זה נראה שמדין הצדק והיושר, כל מי שהגיע ראשון לתחנה, צריך להרשות לו להעלות ראשון לאוטובוס, אך כיון שכל הדין הוא מדין צדק ויושר, אם יש אדם שממהר מאד, ויש לו סיבה מוצדקת שלא יוכל להמתין לאוטובוס השני, או שהוא זקן וחולה שאינו יכול להמתין, יש להקדימו, אך אם כולם שווים, יש להקדים את מי שבא ראשון.

מרפאה הנפתחת בבוקר, ואנשים ממתנים שעות בחוץ האם יש להקדימם
שאלה מעשה ברופא גדול שהגיע מחו"ל ומקבל אנשים, והודיעו שהמרפאה תפתח בשעה שמונה, ואז הוא יתחיל לקבל אנשים, ואנשים הגיעו מארבע לפנות בוקר, והמתינו שעות בחוץ, כדי להתקבל אצלו, האם מי שהגיע ראשון יתקבל ראשון, או שמא התור מתחיל מעת פתיחת המרפאה, וכל מי שעמדו שם בעת פתיחת המרפאה, כולם שווים בתור?

תשובה לכאורה יתכן שבסיפור זה, יש מקום שלא לקבל את הבאים ראשונים, כיון שהמרפאה נפתחת בשעה שמונה, ומי שבא קודם הזמן, אולי אין בזה צדק ויושר להקדימם, וכי מי שיבא מאתמול, ויקח שק שינה וישן שם, ואחר אין לו אפשרות לעשות כן, האם יש מקום להקדימו.

ומ"מ יתכן שמי שמוסר עצמו על הדבר, ורואים שהוא מוכן להמתין שעות על גבי שעות, זה סימן שזה דחוף לו יותר מלאחרים, ויש מקום להקדימו, ומ"מ נראה שהכל לפי ראות האנשים. שאם הגיע כמה

שעות, שאנשים אומרים שלהתחיל לעמוד אז בתור, הוא דבר סביר, מהצדק והיושר להקדימו.

האם יש ענין להקדים בתור את מי שיש לו רק מוצר אחד אוצר החכמה

שאלה לפעמים עומדים אנשים כחור, בצרכניה או בבית מרקחת ויש להם רשימה של מוצרים שהם צריכים לעשות עליהם חשבון, ובא אחד ומבקש יש לי רק מוצר אחד, ואני אגמור את החשבון שלי במהירות, ואתם יש לכם לכל אחד הרבה מוצרים, וזה יקח הרבה זמן, מצד שני, גם הדקה הזאת לוקחת זמן, ואם יבואו הרבה אנשים עם מוצר אחד, הם יצטרכו להמתין עוד כמה דקות יקרות, מה הצדק והיושר, האם להרשות לו לעקוף את התור או לא?

תשובה כתב הרדב"ז (פ"כ מהלכות סנהדרין ה"י) על הא דאמרינן שיש להקדים דין שבא לפניו ראשון, מסתברא לי שאם הדין של פרוטה צריך עיון ומתון, ואותו של מאה מנה פשוט הוא מאד, פסיק ושרי ליה, שאין ראוי לענות אותו מפני מתון של זה.

וא"כ מסתבר שגם בעניננו אם יש תור של אנשים שצריכים הרבה דברים, ומגיע אדם שצריך רק דבר אחד, שיש ענין להקדימו, ואין ראוי לענות אותו, להמתין עד שכולם יגמרו לקנות ולשלם את מצרכיהם. אך יש לדון כל מקרה לגופו, שלפעמים גם מוצר אחד, לוקח הרבה יותר זמן, מאשר הרבה מוצרים כגון שצריך לתת לו עודף, או שהרוקח צריך להכין את התרופה.

שאלה ב

לעקוף תור במכולת כאשר אחר לחיידר

האם לעקוף את התור בחנות מכולת זה גזל? ומה לעשות אם אתעכב במכולת, המלמד יכעס עלי שאני מאחר. האם אז מותר לעקוף את התור?

תשובה

31. Chashukei Chemed
R' Yitzchak Zilberstein

לא מצינו בדיני גזל עקיפה בתור, אך מצינו בחז"ל שצריך להקדים את הבא ראשון, כמבואר במסכת סנהדרין (דף ח ע"א) ששנים שבאו לדין תורה, צריך לשמוע את מי שהקדים לבא, גם אם מדובר בשוה פרוטה, והשניה בסכומים גדולים, ויעויין גם במסכת ר"ה (דף כג ע"ב) זוג שבא ראשון, בודקין אותו ראשון.

מצאנו גם ביחס לתור, את מכתבו של הנציב הרומאי שהיה בירושלים בשעת הקרבת קרבן פסח, (כמובא בספר שבט יהודא ובסידור בית יעקב) וזה לשונו: ובהגיע יום העשור [לחודש ניסן] היו יוצאים כולם לקנות את הזבח הנקרא אצלם פסח, ומתקנת היהודים שכשיוצאים לעבודה זו לא יאמר שום אדם לחברו גש הלאה, או שיאמר הניחני ואעבור, אפילו היה האחרון שלמה או דוד מלכם. ושאלתי לכהנים כי זה אינו מדרך המוסר, [כלומר שאין זה מדרך המוסר לתת למלך לעמוד בתור, ולא להקדימו לאחרים], והשיבו כי הוא להראות שאין גבהות לפני המקום בזמן הכנת עבודתו, כל שכן בעבודתו ממש, ובאותם שעות כולם שוים לטובה, עכ"ל. מבואר שגם אז היה המנהג שמי שבא קודם מקדימים אותו, ורק למי שחשוב כגון מלך, היו נותנים לו להיות קודם, חוץ מבקניית קרבן פסח, שאז כולם שווים.

ומצינו טעמים שונים מדוע יש להקדים את מי שבא ראשון:

א. מדין פשרה - המאירי בסנהדרין (דף לב ע"ב) כתב, שיש דברים שאין מידת הדין שולטת בהם, ואתה צריך לחזור בהם אחר מה שראוי יותר..., דרך פשרה ומידה מעולה. ולכן לא כל מי שבא קודם, הוא ראשון, אלא שיש סדר לקדימות, כגון חולה קודם לבריא, ויתום אלמנה וכן תלמיד חכם קודמים לכל אדם, וכשאינן אחד מאלו הקודם קודם.

ב. מדין מנהג שכך נהגו - בספר אור ישראל (כוכבי אור עמוד עב) כתב שהתור הוא מנהג בני אדם. שמנהג העולם במקום אשר יתאספו המון אדם רב... כמו בחצר בית הנתיבות, אשר יבואו המון אדם רב, לבקש פתקי מסע, וכל אחד רוצה למהר ולהשיג חפצו בתחילה, הנה הושם לחוק ולמנהג קבוע, כי כל מי אשר מקדים לבוא, הוא ישיג מטרתו תחילה. ועל כן למען שמור על הסדר, יעמדו כל הבאים בשורה זה אחר זה, למען אשר כל המקדים לבוא, יזכה להיות ראשון.

ולפי זה יש לדון אם מי שעקף את התור יש לו דין גזלן, שיתכן שכיון שאינו אלא מדין פשרה של צדק, או ממנהג שנהגו כן, לא גזל לו כלום, אלא עבר על המנהג, אך יתכן שלאחר שכבר נהגו, א"כ הזמן הזה שייך אליו, וגורם לו נזק. ועכ"פ עובר על 'ואהבת לרעך כמוך', שכמו שכל אחד רוצה שלא יעקפו אותו בתור, כן יש לו להקפיד שלא לעקוף אחרים.

אמנם אם יש מישהוא שחוש הצדק מראה שצריך להקדימו, למשל תלמיד חכם, חולה, או אפילו ילד שממהר לחיידר, אין כאן איסור להקיף, אבל בכל זאת יש בזה חילול השם, כי כל ילד כהיום הוא שגריר של הקב"ה ומייצג את עם ישראל אשר בכך אתפאר, ואם יעקוף את התור, יאמרו כן נראה ילד שלומד תורה?! ולכן אסור להקיף את התור, אלא הילד צריך להכריז אני מאד ממהר לחיידר, ואז האנשים לבד כבר יתנו לו לעקוף את התור.

32. Chashekei Chemed
R' Yitzchak Zilberstein

סימן ד

להוציא חולה מהמחלקה כדי להכניס חולה עשיר שמבטיח לבנות עוד אגף

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

המחלקה הפנימית אצלנו בבית חולים מלאה. הגיע אלינו יהודי חולה וביקש להתאשפז במחלקה. אמרנו לו שהיא מלאה, ולך לבית חולים אחר. אבל החולה רצה מאד להתרפא בבית חולים שלנו, עקב שמו הטוב החולק לפניו, וגם מפני שהוא קרוב לביתו, וילדיו יכולים לבא לבקרו. אמר לנו, אם נאשפז אותו במחלקה בחדר נפרד, עם השגחה צמודה, הוא יתרום לנו עוד מחלקה פנימית, כדי שנוכל לקבל לעתיד הרבה חולים. שאלתי היא, האם מותר לשחרר חולה לביתו, כדי שנוכל לאשפז את החולה העשיר, כדי להביא תועלת מאד גדולה לעם ישראל?

תשובה

אם החולה במצב שאילו היתה שעת חירום היו משחררים אותו לביתו, אפשר לשחרר אותו גם כדי לבנות מחלקה חדשה.

מקורות ונימוקים

הגאון רבי זבולון שוב בספרו שערי מושבכי בריסק כתב בצוואתו לתת זבולון (א"ח ח"ב עמ' תל) כותב ממונו למצוה הכי גדולה. ששמע מגיסו הגאון הצדיק רבי אפרים זלניק זצ"ל, שהיה מהלמידיו של מרן ו**באו** ושאלו את רבה של בריסק מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל שסיפר, שאחד הגר"ח לאיצו מצוה ליתנו? בדיוק

או היו צריכים שני דברים דחופים בבריסק, להחזיר את התלמוד תורה, ולהדש את בנין בית החולים שהיה כמצב גרוע.

השואלים היו בטוחים שמרן הגר"ח יורה להעביר את התרומה לבית החולים, שהרי פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה וכולל גם תלמוד תורה, אבל להתפתח מרן הגר"ח הורה להעביר את התרומה לתלמוד תורה. והסביר שאין הטעם בגלל שכתוב במסכת מגילה (דף טו ע"ב) גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, כי אם הפיקוח נפש עומד לפנינו הוא קודם גם לתלמוד תורה.

אלא הסיבה שאמרת לתת לתלמוד עכשיו העומדים לפנינו, התרומה מסתמא לא תעזור, כי עד שיגמרו את חידוש הבנין, או שהם יתרפאו בעזה"י, או שימותו ר"ל. וכשכיל חולים שיהיו אח"כ, אין זה נקרא פיק"נ של עכשיו. אבל ת"ת זהו צורך של עכשיו, כי בלי להחזיר את התלמוד תורה הלידים לא ילמדו.

ראולי אפשר לומר גם בענינו, כעת יש חולה השוכב בבית חולים, ולמרות שאם ישחררו אותו, השחרור יועיל להרבה מאד חולים בעתיד, אבל החולים הם כעת לא לפנינו, והחולה הזה הוא כעת לפנינו.

אבל בכל זאת נראה שיש מקום לשחרר את החולה, וזאת על פי מעשה שהיה:

בתחילת חודש אייר תשכ"ז היה מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מאושפז בבית החולים הדסה עין כרם, היות ונשמעו באויר רעמי מלחמה, ופחדו שיהיה הרבה פצועים, הנהלת בית החולים הורתה לשחרר את כל החולים שאין שהוא יכולים להתסדר בכוחות עצמם, וכך גם מרן הגרש"ז שוחרר לביתו. מרן הגרש"ז זצ"ל הצדיק את ההנהלה.

ויש לשאול איך היה מותר לשחררו, והרי הוא חולה לפנינו, והריאיה היא, שהרי בזמן רגיל היה מאושפז, ובית החולים אינו משאיר במחלקה מי שאינו צריך להיות שם, ואם כן איך משחררים חולה על סמך שאולי יהיה הרבה חולים?

ויש לומר שאכן במקרה רגיל החולה צריך להיות מאושפז בבית חולים, אבל במקרה חירום הוא יכול לשהות בביתו, וביקש מאח או אחות שגרה בסמוך שתשים עין על מצבו, ואם יצטרך יוכלו לסייע.

ולאור זאת גם בענינו אם החולה הוא כמצב כזה שבמצב חירום משחררים אותו, והוא יטפל בביתו, אולי גם בענינו אפשר לשחררו, כדי להועיל לחולים אחרים שיהיו בעתיד.

העשיר אמר אם תכניסו את הבת שלי לבית החלמה אבנה לכם עוד אגף

ונסיים בסיפור מדהים, שקרה עם הרב גבריאל פפנהיים שליט"א מנהל בית החלמה טלסטון:

אשה בקשה ממנו להכניס את בתה לבית החלמה. אמר לה המנהל, בית החלמה מלא, ואין כאן מקום.

האשה התחילה להפעיל פרוטקציה שונות עם קצת לחץ כדי שבכל זאת יתן מקום לבתה, אמר לה הרב גבריאל, אצלנו זה לא עובד. ואז הוא סיפר לה את הסיפור דלהלן:

לא מזמן צלצל אלי יהודי מחו"ל וסיפר לי שבתו ילדה ורוצה להגיע אל בית החלמה בטלסטון, והיא צריכה חדר חדש ופרטי.

אמר לי אני [וכאן נקב בשמו] אחד העשירים הגדולים בעולם, אמרתי לו כל החדרים תפוסים, ואולי תפנה למלון מכובד, אמר לי איך כעת אמצא מלון בהכשר הבר"ץ עם תינוקיה צמודה, זה מאד מסובך, אני מוכן לשלם לך פי עשר מהמחיר הרגיל.

האב העשיר העלה את המחיר שוב ושוב, עד שהעשיר הציע הצעה שאי אפשר לעמוד בפניה, אני אבנה אגף חדש לבית החלמה, אם אתה מקבל את בתי מחר לחדר חדש בבית החלמה.

אמרתי לו אכן המקום משווע לעוד אגף, בנות ישראל היולדות משוועות לעוד מקומות, אבל בכל זאת איך אני יכול להוציא יולדת שכבר קבלה זכות להכנס לחדר, העצה היחידה שיש לי זה לברר אולי אחת יכולה לבטל, או להעביר את הזמן לשבוע אחר.

המזכירות מתקשרות לכל מי שהזמינה חדר, ומבקשות לדעת אם אפשר לבטל או לדחות את בואן, הן לא רומזות שזו שיחה קריטית לבית החלמה, שהסכמה על ביטול גוררת אוטומטית אגף חדש, כי הרב פפנהיים הודיע שהחלטה צריכה להיות של היולדת, ללא לחץ...

בזו אחר זו היולדות עונות בשלילה, לא הן לא יכולות לבוודאי על בית החלמה בטלסטון, ואין אגף חדש לבית החלמה, כך מסיים הרב פפנהיים אצלנו אין פרוטקציה, מי שהזמינה יש לה זכות קדימה, אפילו במחיר כבד של ויתור על אגף חדש.

33. Chashukei Chemed
R' Yitzchak Zilberstein

